

Образложење

Правни основ

Правни основ за доношење ове уредбе садржан је у одредби члана 41а став 3. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18-др. закон) којом је прописано да се заштићено подручје II категорије проглашава актом Владе Републике Србије.

Према члану 42. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-УС, 72/12, 7/14-УС, 44/14 и 30/18-др. закон) Влада уредбом подробније разрађује однос уређен законом, у складу са сврхом и циљем закона.

Одредбом члана 6. став 1. Закона о министарствима („Службени гласник РС”, број 128/20), прописано је да Министарство заштите животне средине, између осталог, обавља послове државне управе који се односе на заштиту природе.

Разлози за доношење уредбе

Проглашењем заштите Специјалног резервата природе „Увац”, обезбеђује се очување природних вредности које својим значајем заслужују статус репрезентативних примера геолошке и биолошке разноврсности на територији Републике Србије.

Специјални резерват природе „Увац”, чини природне и предеоне вредности заштићеног подручја, као резултат комплексног утицаја физичко-географских чинилаца, климатских прилика, али и тектонских и геоморфолошких особености. Поред наведеног, присуство једне од најређих врста лешинара код нас белоглавог супа (*Gyps fulvus*) овом су подручју даје посебност која га издваја од суседних крајева Србије.

Према геотектонској подели подручје Специјалног резервата природе „Увац”, припада унутрашњим Динаридима. Његову подлогу чине претежно седиментне стене, мада се на појединим деловима налазе и метаморфне и магматске стене. Основну геоморфолошку вредност представља разноврсност генетских типова рељефа и њихових крупних морфолошких еквивалената, као што су планинске морфоструктуре, фрагменти пространих површи, кањонска долина Увца и секундарни развој великих флувио-карстних пећинских система.

На подручју Специјалног резервата природе „Увац”, као посебне геоморфолошке вредности издвојени су за Инвентар геонаслеђа Србије, укљештени или долињски меандри Увца и велики пећински системи – Ушачки, Тубића и Баждарска пећина. Посебно значајне геоморфолошке вредности представља развој ексхумираног палеокарста на ширем подручју и зонама утицаја неогених језерских акумулација и са тим у вези и појаве суфозионих вртача у карсту Увца.

Воде Специјалног резервата природе „Увац”, представљају темељну вредност и окосницу заштићеног подручја. Својом огромном ерозивном снагом изградиле су изузетну кањонску долину у моћним карбонатним стенама. Из тог разлога ток Увца је преграђен бранама које су формирале три акумулациона језера Увачко (Сјеничко), Златарско и Радоињско.

Специјалног резервата природе „Увац” се може сврстати у средњеевропски флористички регион, односно илирски флористички подрегион, на коме је нашло станиште 655 биљних таксона, што чини око 17 % целокупне флоре Србије. Број врста које имају национални и међународни значај износи 213, категорији строго заштићених припада 4, а заштићених 70 врста. На „Прелиминарној Црвеној листи флоре Србије”, која

обухвата ретке, угрожене и рањиве таксоне биљака за територију Републике Србије, а која је полазни основ за предлагање заштите врста, налази се 23 таксона.

Посебну вредност биодиверзитета представља 26 реликтних: *Blechnum spicant* (ребрача), *Staphylea pinnata* (клокочика), *Aremonia agrimonioides* (павловац), *Aruncus dioicus* (суручица), *Helleborus odorus* (кукурек), *Fraxinus ornus* (црни јасен), *Erythronium dens-canis* (пасји зуб), *Ostrya carpinifolia* (црни граб) као и ендемичне врсте којих има 29, као на пример: *Euphorbia glabriflora* (голоцветна млечика), *Euphorbia subhastata* (Панчићева пољска млечика), *Halacsya sendtneri* (цвакија), *Linaria rubioides*, *Onosma stellulata* (звездасти оштролист), *Potentilla visianii*, *Pseudofumaria alba subsp. leiosperma* (бледожута млађа) и др.

У шумском комплексу заштићеног подручја, поред главних врста које изграђују састојине (смрча, буква, јела, цер, китњак, граб, црни и бели бор, јавор, клен, бела јова, црна јова, сива јова, леска и др.), забележено је 5 врста са списка ретких, ендемичних, реликтних и угрожених: јасика *Populus tremula*, бреза *Betula pendula*, дивља трешња *Prunus avium*, црни граб *Ostrya carpinifolia* и црна јова *Alnus glutinosa*.

Ихтиофауну овог подручја чини 23 врсте риба из 9 фамилија, од чега је 15 заштићених и једна строго заштићена дивља врста (пеш). Забележено је присуство укупно 18 врста водоземаца и гмизаваца, што чини 38,30% од укупног броја врста које насељавају територију Републике Србије.

Ово подручје представља станиште строго заштићених врста водоземаца: *Bombina variegata* (жуторби мукач), *Bufo bufo* (обична крастача) и *Rana dalmatina* (ливадска жаба), као и строго заштићених врста гмизаваца: *Emys orbicularis* (барска корњача), *Natrix natrix* (белоушка) и *Vipera ammodytes* (поскок).

Посебну вредност биодиверзитета представља 20 врста инсеката из реда тврдокрилаца (Coleoptera), од којих је девет врста по први пут забележено у Србији.

Забележено је присуство 187 врста птица, односно 52,50% од укупног броја врста регистрованих у Србији – 163 врсте су строго заштићене, а 24 заштићене. На Светској црвеној листи (IUCN Red List of Threatened Animals) са овог подручја евидентирано је укупно 19 врста. Основну вредност представља присуство једне од најређих врста лешинара код нас, белоглавог супа (*Gyps fulvus*) - евидентирано је око 233 (по процени око 270) јединке ове врсте. Посебно је значајно присуство угрожених – бела кања *Neophron percnopterus*, рањивих врста – грлица *Streptopelia turtur* и скоро угрожених врста, као што су камењарка *Alectoris graeca*, црни стрвинар *Aegypius monachus*, патка њорка *Aythya nyroca*, вивак *Vanellus vanellus*, брадан *Gypaetus barbatus* и сива ветрушка *Falco vespertinus*.

Заштићено подручје стално или повремено настањује 47 врста сисара, што тренутно чини готово половину врста које су до сада на било који начин регистроване на територији Србије.

На заштићеном подручју се налази утврђено непокретно културно добро Мост на Увцу у засеоку Жвале (Урсуде), велики број археолошких локалитета, од којих су најзначајнији Јеринин град (Дружиниће), град Клак (Радоиња) и манастир у Трудову (Трудово).

Подручје обухваћено границама Специјалног резервата природе „Увац” налази се на листи „Важних станишта птица у Европи” (Important Bird Areas in Europe, BirdLife 2000) под називом „Увац-Милешевка” (YU 21 SE).

Сагласно Закону о заштити природе на основу изнетих природних вредности, значаја и вредновања предметног подручја, као и на научној и стручној основи изнетој у студији заштите, стекли су се услови за заштиту овог природног добра.

Завод за заштиту природе Србије, Београд, сходно одредбама члана 42. Закона о заштити природе, припремио је и доставио Министарству заштите животне средине Студију заштите Специјалног резервата природе „Увац”, као стручно-документациону основу за израду акта о проглашењу заштићеног подручја, оценивши да су налази Завода стручно оправдани и целисходни, а предлози правно основани.

Објашњење решења предложених уредбом

У члану 1. утврђују се генерални положај и одлике, категорија, врста и назив заштићеног подручја.

У члану 2. утврђују се основне вредности подручја и циљеви заштите.

У члану 3. утврђују се положај и површина подручја у односу на територијално-административну поделу.

У члану 4. утврђују се површине и локалитети са режимима заштите I, II и III степена.

У чл. 5, 6, и 7. утврђују се радови и активности који су забрањени, ограничени односно дозвољени на површинама на којима је прописан режим заштите I, II и III степена.

У члану 8. одређује се управљач заштићеног подручја и утврђују његова основна овлашћења и обавезе. За управљача се Привредно друштво „Резерват Увац“ д.о.о. из Нове Вароши. Министарство је утврдило да предложени управљач у потпуности испуњава прописане услове за управљача заштићеног подручја, располаже респективним искуствима на пословима очувања и презентације природних вредности и стално је присутно на заштићеном подручју и његовој околини.

У члану 9. утврђена је обавеза управљача да у року од 10 месеци донесе План управљања за период од 10 година, наведена су министарства од којих се прибавља мишљење у поступку давања сагласности и одређен оквирни садржај годишњег програма на основу кога управљач обавља послове у времену до доношења плана управљања.

У члану 10. утврђен је рок од 6 месеци за доношење Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби

У члану 11. утврђен је рок од годину дана за обележавање заштићеног подручја и рок од 12 месеци за идентификацију граница на терену, ортофото карти и катастарском плану, што ће управљач урадити у сарадњи са Републичким геодетским заводом и Заводом за заштиту природе Србије. Предвиђено је да на операт, односно записник о утврђивању граница сагласност даје министарство надлежно за послове просторног планирања, као и меродавност тако утврђених граница и површина у свим стварима које се тичу спровођења уредбе.

У члану 12. утврђује се обавеза управљача да у року од две године изради софтверско решење о природним и створеним вредностима, активностима и непокретностима као кључном алату за планирање и праћење послова управљања и промена на заштићеном подручју.

У члану 13. даје се могућност за проглашење рибарског подручја у оквиру граница Специјалног резервата природе „Увац”.

У члану 14. утврђује се обавеза управљача да у складу са законом који дефинише накнаде за коришћење јавних добара донесе одговарајући акт.

У члану 15. наводе се основни извори средстава за финансирање заштићеног подручја односно плана управљања, сходно члану 69. Закона о заштити природе.

У члану 16. утврђује се обавеза усаглашавања планова, програма и основа са уредбом и планом управљања.

У члану 17. прописано је да престају да важе одредбе Уредбе о заштити специјалног резервата природе Увац („Службени гласник РС”, број 25/2006) и Уредбе о изменама и допунама Уредбе о заштити специјалног резервата природе Увац („Службени гласник РС”, број 110/2006).

У члану 18. прописано је да ова уредба ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Анализа ефеката уредбе

Доношењем уредбе остварује се низ позитивних ефеката у домену циљева утврђених Просторним планом Републике Србије, стратешким документима у области заштите природе, животне средине и одрживог развоја и међународним уговорима и програмима, а пре свега повећање површине заштићених подручја и заштита биодиверзитета и геодиверзитета, посебно еколошки значајних подручја.

С обзиром на то да граница заштићеног подручја, као и успостављени режим заштите II степена (на целој заштићеној површини), нису били адекватни постојећем стању на терену, Завод за заштиту природе Србије је покренуо израду Ревизије студије заштите. На основу теренских истраживања подручја Увца, проширена је граница природног добра и утврђени су нови режими заштите (I, II и III степена).

Концепт заштите подручја исказан је кроз режиме заштите и нема изразито конзервационистички приступ. Посета је могућа у свим деловима специјалног резервата природе. Уведене забране нису у конфликту са егзистенцијалним потребама локалног становништва, у погледу коришћења земљишта и других непокретности и изградње објеката. Такође, не постоји конфликт ни са значајним привредним пројектима и програмима развоја. Уредба треба да подстакне и омогући веће интересовање за научно-истраживачки и образовни рад и посету из рекреативних и општекултурних разлога. Такође, на заштићеном подручју дозвољене су и активности риболова. Режим заштите обавезује на очување квалитета вода и ефикасно управљање отпадом.

На земљишту у приватној својини, утврђене заштитне мере су претежно у облику и на нивоу услова и правила која су одређена другим законима, тако да уредба не генерише посебне трошкове грађанима нити ће прописане заштитне мере проузроковати штету већег обима коју је држава дужна да надокнади по основу Закона о заштити природе. Уредба подстиче могућности обезбеђења додатних прихода запошљавањем на пословима управљања, као и бављењем делатностима које се заснивају на производњи здраве – органске хране и одрживом туризму (екотуризам, спортско-рекреативни, излетнички, образовни, сеоски и транзитни) с обзиром на постојећи потенцијал овог подручја за развој истих.

Локалне самоуправе на овом подручју усвојиле су стратешке развојне планове, који простор подручја планираног за заштиту третирају као један од битних социо-економских фактора развоја. Развијањем успешне комуникације и сарадње са представницима локалне самоуправе, односно различитим циљним групама становништва, додатно би се

дефинисало и обезбедило наменско, контролисано одрживо коришћење у оквиру управљања заштићеним добром. Јавна представљања Студије заштите Специјални резерват природе „Увац” су само део неопходне стратегије комуникације са циљем добијања подршке локалног становништва и локалне самоуправе програму управљања природним добром и принципима заштите. У току валоризације подручја и утврђивања свих релевантних чињеница, обављени су разговори са представницима локалне самоуправе, и то:

□ *Општина Нова Варош* (адреса: Карађорђева бр. 32, 31320 Нова Варош, www.novavaros.rs) – Радосав Васиљевић (председник општине), Бобан Васиљевић (послови урбанизма, одељење за инвестиције) и Зорана Јакшић (референт за урбанизам). На састанку који је одржан 07.07.2017. године са представницима општинске управе, разговарали смо о новим границама Специјалног резервата природе „Увац”, односно о проширењу граница заштите. Представници општине нису имали замерке на ревизију студије заштите, односно на промену границе резервата. На састанку који је одржан 28.05.2018. године у просторијама предузећа „Резерват Увац” д.о.о. са Миљком Дучић и Бранком Бјелићем (заменик председника општине) разговарали смо о проблемима које Управљач има са локалним становништвом око коришћења чамаца на Увачком језеру.

□ *Општина Сјеница* (адреса: Краља Петра I, 36310, Сјеница, www.sjenica.com) – Мухедин Фијуљанин (председник скупштине општине), Јасминка Рожајац (шеф службе за урбанизам и обједињену процедуру), Аделина Авдић (референт за послове урбанизма) и Едис Муминовић (канцеларија за локални економски развој). На састанку који је одржан 06.07.2017. године са представницима општинске управе, разговарали смо о новим границама Специјалног резервата природе, односно о проширењу граница заштите. Представници општине су се сложили са новим границама. Они су рекли да је у току израда Плана детаљне регулације простора на локалитету Кандића крш (Увачко језеро). На овом простору је планирана грађевинска зона, односно изградња објекта апартманског типа. Договорено је да општина Сјеница Заводу пошаље границу Плана (што до завршетка ревизије Студије заштите није учињено), па да се нова граница Специјалног резервата природе „Увац” усклади са овим планом. Представници општине су сматрали да треба променити Управљача заштићеног подручја, односно да управљање треба да преузме општина Сјеница (нека организација или установа са општине).

□ *Општина Прибој* (адреса: 12. јануар бр. 108, 31330, Прибој, www.priboj.rs) – Елвис Мујовић (руководилац одељења за урбанизам) и Екрем Хоџић (стручни сарадник за урбанизам). На састанку који је одржан 05.09.2017. године утврђено је да Просторни план општине Прибој на подручју будућег заштићеног добра, нема развојних планова који би угрозили заштићено подручје и активности који би нарушиле природне и предеоне вредности, па је заштита на овом подручју подржана.

Специјални резерват природе „Увац“ слабо је насељен простор. Насеља су брдско-планинског типа. Становништво подручја карактерише изразита депопулација и неповољна старосна струкутра активног становништва које се углавном бави пољопривредом, што је такође од кључног значаја за успешно спровођење заштите. Подстицањем традиционалних начина бављења пољопривредом, као што је пашарење и кошење, омогућава се очување станишта и успешна заштита врста. Овај део Србије познат је по производима који су одредили његов културолошки идентитет, што је омогућило економски опстанак на овом подручју. Отежавајућу околност представља структура локалног становништва, које је све старије, ниских примања и ниског нивоа образовања.

Присутна је стална тенденција одласка младих и образованих кадрова у градске центре. У локалним заједницама запажена је и недовољно развијена свест о заштити животне средине и природе, и недостатак капацитета за активно учешће у програмима заштите.

Енергетика је традиционално водећи сектор привредног развоја општине Нова Варош коју у највећој мери представља привредно друштво „Дринско-Лимске ХЕ” д.о.о., којем су Лимске ХЕ припојене 2005. године. Поред сектора енергетике, прерађивачка индустрија је носилац развоја општине. У оквиру овог сектора најразвијенија је прерада дрвета и производа од дрвета, производња прехранбених производа, производња текстилних производа и обуће, производња пластике и гуме.

Локално становништво бави се пољопривредном производњом, углавном за сопствене потребе. Велике могућности за развој мале привреде, пре свега за производњу и прераду пољопривредних производа још нису искоришћене (ове делатности уврштене су у стратегије развоја свих општина). Здрава и безбедна храна, производи традиционалних заната, заједно са туризмом, представљају добру основу за економски опстанак и просперитет локалног становништва.

Финансијска средства потребна за спровођење уредбе

За спровођење ове уредбе у 2021. години нису потребна финансијска средства.

У 2022. и наредним годинама финансијска средства биће планирана у оквиру лимита на размену министарства надлежног за послове заштите животне средине који ће бити опредељени од стране Министарства финансија у складу са билансним могућностима.